

Ett novemberfynd av mindre guldvinge (*Lycaena phlaeas*)

MAGNUS PERSSON

Persson, M.: Ett novemberfynd av mindre guldvinge (*Lycaena phlaeas*). [An observation of small copper (*Lycaena phlaeas*) in November.] – Entomologisk Tidskrift 127 (1-2): 31-34. Uppsala, Sweden 2006. ISSN 0013-886x.

A specimen of small copper (*Lycaena phlaeas*) was observed on 7th of November 2004 in Scania, southernmost Sweden. It probably belonged to a fourth generation which has not been observed in Sweden before. It is also the latest documented observation made in Sweden or Denmark. In Denmark, observations of small copper later than 10th of October have become more frequent since 1990. These observations are probably due to a climate change with mild autumns being more frequent.

*Magnus Persson, Kornvägen 56, SE-247 34 Södra Sandby.
E-post: magnus.persson@tvrl.lth.se*

Den omtalade klimatförändringen och dess effekter på fauna och flora har diskuterats ivrigt de senaste åren. Mest uppmärksammat är kanske hur olika arters utbredning förändrats (Parmesan m.fl. 1999). Men en förmodad förlängning av växtperioden gör också att exempelvis fjäri-

lars flygtider och antal generationer påverkas (Stefanescu m.fl. 2003, Dahlén 2004). Enligt mina personliga erfarenheter uppträder många av de tidigast kläckta dagfjärilarna i genomsnitt en till två veckor tidigare nu än för 20 år sedan. Exempelvis var det ovanligt att hitta raps- och

*Figur 1. Två nykläckta exemplar av mindre guldvinge (*Lycaena phlaeas*), Sk, Billebjer 10/10 2004.*

*Two fresh small coppers (*Lycaena phlaeas*) Sk, Billebjer 10/10 2004.*

rovfjärilar redan i april på 1980-talet, medan det inträffar årligen nuförtiden. Också dagfjärilsobservationer sent på året torde vara betydligt vanligare nuförtiden

I denna artikel presenterar jag ett novemberfynd av mindre guldvinge (*Lycaena phlaeas*). För att försöka utröna vilken generation detta exemplar hörde till har jag analyserat alla av mig kända observationer av arten i Skåne under 2004. Jag har också gått igenom äldre fynd, både svenska och danska för att se om det förut rapporterats så sena fynd av någon icke-övervintande dagfjäril.

Ett novemberfynd av mindre guldvinge

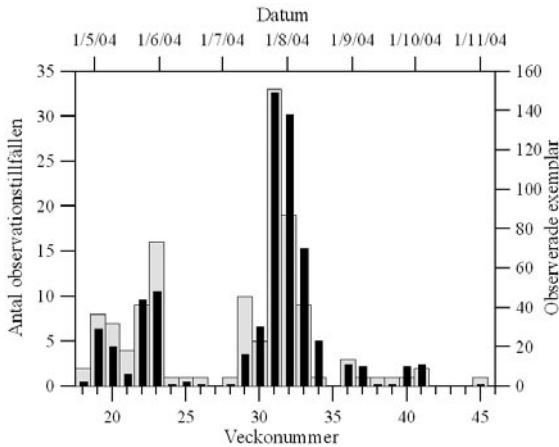
Under hösten 2004 besökte jag Billebjer (även stavningen Billebjär förekommer) ett flertal gånger för att se hur länge mindre guldvinge skulle flyga. Jag valde denna lokal på grund av det speciella läget som jag antog hade ett gynnsamt mikroklimat. Billebjer är ett naturreservat som ligger i sydvästra Skåne, ca 7 km öster om Lund. I den högsta centrala delen går urberget i dagen i en ca 100 m lång sträckning i öst-västlig riktning. Den södra delen av "berget" sluttar mycket brant, höjdskillnaden är ca 20 m. Det var i denna sydvända brant som jag har gjort mina observationer. Lokalen har en tämligen intressant dagfjärilsfauna och under den pågående dagfjärilsinventeringen i Skåne har jag noterat 26 arter härifrån sedan 2001. Bland mer intressanta arter kan nämnas svingelgräsfjäril (*Lasiommata megera*), sandgräsfjäril (*Hipparchia semele*), ängsnätfjäril (*Melitaea cinxia*) och hedpärlmorfjäril (*Argynnis niobe*). De två sistnämnda verkar dock föra en tynade tillvara med endast ett fåtal observationer.

Jag besökte lokalen några gånger i början på oktober när vädret var varmt och soligt. Vid mitt besök den 10 oktober (ca 10 °C och solsken) noterades ca 10 exemplar av mindre guldvinge. Bland dem fanns både mycket slitna och till synes helt nyckläckta exemplar (Fig. 1). I övrigt noterades storfläckig pärlmorfjäril (*Issoria lathonia*), nässeljäril (*Aglais urticae*) och tistelfjäril (*Vanessa cardui*) i vardera ett exemplar. Därefter kom en längre period med regnväder och jag antog att säsongen var slut. Dock kom det en period med soligt väder under slutet av månaden, men jag hade inte möjlighet att be-

söka Billebjer under denna period. I början på november kom ytterligare en period med förhållandevis varmt väder. Efter rapport om mindre guldvinge vid Tibirke bakker på nordsjälland i Danmark den 2 november åkte jag den 6 november och kontrollerade om den fortfarande flög vid Billebjer. I den sydvända branten var det riktigt varmt och gott. Många blommor, bl.a. ängsvädd och röllika, spelande gräshoppor och diverse surrande flugor gjorde att hösten plötsligt kändes avlägsen. Av fjärilar var där endast några tappra nässeljärilar. Jag gav dock inte upp utan åkte dit även 7 november i ännu varmare och soligare väder (ca. 9° C). Nu skådades en amiral (*Vanessa atalanta*) och glädjande nog en mindre guldvinge. Den satt och solade sig på de varma klipporna och näringssökte på ängsvädd, sedan pilade den vidare på karaktäristiskt manér. Jag lyckades dock hinna ta ett foto på den innan den försvann. Exemplaret var mycket avflugnet och slitet men till synes vid god vigör.

Generationernas fördelning av mindre guldvinge under 2004 i Skåne

I litteraturen anges att mindre guldvinge flyger i två generationer i maj till augusti med en partiell tredje generation i september-oktober i södra Sverige. Henriksen & Kreutzer (1982) anger dock att i Danmark kan en fjärde generation uppträda i oktober under varma år. För att försöka utröna vilken generation mitt novemberexemplar hörde till så sammanställde jag alla rapporter av mindre guldvinge i artportalen (<http://www.artportalen.se/>) i Skåne under 2004. För att få ett lite större underlag tog jag dessutom med fynd från Öland eftersom Öland och Skåne har liknande klimat. Sammanlagt har 137 observationer av 625 exemplar tagits med (Fig. 2). Den första generationen flög från slutet av april till senare hälften av juni, den andra från första halvan av juli till slutet av augusti och en tredje generation flög från början av september till början av oktober. Mitt novemberfynd kommer en månad efter det näst senaste fyndet, som just var från Billebjer 10/10. Man bör notera att fynden i Fig. 2 är en sammanställning av fynd från ett stort område. Eftersom Billebjer antagligen har ett gynnsamt mikroklimat kan man anta att flygtiderna här ligger tidigare än de genom-

Figur 2. Fördelning av alla fynd av mindre guldvinge (*Lycaena phlaeas*) i Skåne under 2004. Grå staplar anger antal observationstillfällen och svarta staplar anger observerade exemplar.

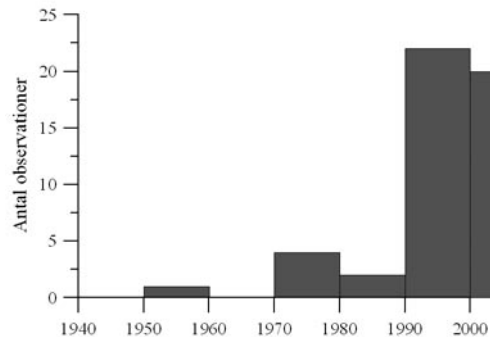
The distribution in time of all small copper (*Lycaena phlaeas*) observations in Scania during 2004. Grey bars indicates number of observation and black bars indicates number of observed specimens.

snittliga. Mitt antagande är att det 2004 flög en fjärde generation av mindre guldvinge från mitten på oktober till mitten av november. Det går dock inte att fullständigt utesluta att det var en lång tredje generation från slutet av augusti till mitten på november. En intressant iakttagelse är att första natten med temperaturer under 0 °C inföll 8 november i Lund (SMHI 2005). Troligen gjorde detta slut på fortsatt flygning.

Andra sena fynd

Det är svårt att hitta andra extremt sena fynd från Sverige. Jag satte en godtyckligt gräns för extremt sena fynd till 10 oktober och förutom min egen observation 10/10 2004 har jag bara hittat fyra andra. Rolf Jansson rapporterar två fynd; Sk, Kullaberg, golfbanorna 10/10 1980 och Sm, Vissefjärda, Hyltan 10/10 2002. Nils Ryrholm har berättat om två sena fynd, ett från Sk, Kullaberg i mitten av 1980-talet och Sk, Löderups strandbad under 2000-talet, båda i början av november, dock kunde han inte ge några exakta datum.

Från Danmark har jag lyckats hitta 49 rapporter av mindre guldvinge senare än 10 oktober

Figur 3. Antalet observationer av mindre guldvinge (*Lycaena phlaeas*) senare än 10/10 rapporterade från Danmark mellan 1940 och 2004 fördelade över decennium. Notera att det nuvarande decenniet bara innehåller data från fyra år.

The number of observations in Denmark between 1940 and 2004 of small copper (*Lycaena phlaeas*) later than 10/10. Note that the latest period only contains data from four years.

(Fig. 3). Dessa rapporter kommer från Atlasprojekt Danmarks Dagsommerfugle som är en riktäckande databas över fjärilsfynd mellan 1900 och 1993, från internetrapporter och från personliga kontakter. Om dessa fynd är representativa så finns det en tydlig trend att sena fynd har blivit vanligare de två senaste decennierna (Fig. 3). Dock bör man också komma ihåg att det innevarande decenniet endast innehåller data från fyra år.

Jag har också tittat på fynd av övriga icke övervintrande dagfjärilar. Antalet sena observationer av mindre guldvinge var lika vanliga som de av alla andra arter tillsammans. Det verkar alltså som om just mindre guldvinge särskilt ofta fortsätter att flyga så länge det går under hösten. Data från sena danska observationer av svingelgräsfjäril (*Lasiommata megera*) visade dock en likartad trend som för mindre guldvinge. Av övriga arter är de senaste fynden i Sverige en svingelgräsfjäril (*Lasiommata megera*) 20/10 2003 i Vg och i Danmark en kvickgräsfjäril (*Pararge aegeria*) 7/11 2004 (samma dag som min observation).

Slutsatser

Min observation av mindre guldvinge den 7 november 2004 är den senast dokumenterade observationen av en icke övervintrande dagfjäril i Norden som jag kunnat hitta. Troligen tillhörde djuret en fjärde generation. Baserat på data från Danmark har fynd senare än 10/10 blivit betydligt vanligare de senaste 15 åren. Om de milda höstarna fortsätter kommer vi säkerligen att få se fler novemberfynd framöver. Kanske vi snart kan se fjärilar flyga ända in i december?

Slutligen visar denna artikel nyttan med att rapportera sina fynd i artportalen. Alla rapporter även av triviala arter kan visa sig nyttiga för framtida studier av arters utbredning och fenologi.

Tack

Jag vill tacka alla som bidragit med rapporter till denna artikel. Utöver alla som rapporterat i artportalen har Rolf Jansson, Nils Ryrholm och Anders Olsson bidragit med fynd från Sverige. Martin Bjerg och Per Stadel Nielsen har bidragit med information om Danska fynd.

Litteratur

- Dahlén, J. 2004. Skapar växthuseffekten en sommar-generation av björnspinnaren (*Arctia caja*)? Från ägg till ägg på två månader. – Ent. Tidskr. 125: 209-210.
- Henriksen, H.J. & Kreutzer, I. 1982. Skandinaviens dagsommerfugle i naturen. – Skandinavisk bogforlag A/S, Odense, Danmark.
- Parmesan, C., Ryrholm, N., Stefanescu, C., Hill, J.K., Thomas, C.D., Descimon, H., Huntley, B., Kaila, L., Kullberg, J., Tammaru, T., Tennent, W.J., Thomas, J. & Warren, M. 1999. Poleward shifts in geographical ranges of butterfly species associated with regional warming. – Nature 399: 579-583.
- SMHI 2005. Väder och Vatten 12/2004. – SMHI, Norrköping.
- Stefanescu, C., Peñuelas, J. & Fiella, I. 2003. Effects of climate change on the phenology of butterflies in the northwest Mediterranean basin. – Global Change Biology 9: 1494-1506.

Säljes/skänkes Tidskriftshäften från 1960-80 talen

Ent Scand 1-9:2 (1971-1978)
Ent Medd 39-46 (1971-1978)
Opusc Entomol 32-34 (1967-69)
Nota Lepidopterol 1-6:1 (1977-83)

Gratis vid avhämtning; enstaka ex. kostar 5 kr st + porto.

Sven Laurin
Sturegatan 30
24131 Eslöv
Tel 0413-13551